

robotníckej triedy a obnoviť na Slovensku kapitalizmus. S. Široký ukázal, že buržoázní nacionalisti vykonávali svoju protistrannícku politiku už za prvej republiky, keď sa spájali s fašistickou inteligenciou. Veľké škody spôsobili buržoázní nacionalisti v našom národnooslobodzovacom boji. Po oslobodení paktovaním s DS a s ľudáckymi elementami spôsobovali nedozierne škody našej hospodárskej a kultúrnej výstavbe. Buržoázní nacionalisti stáli na spoločnej platforme so Sidorom a Ďurčanským, s Lettrichom a Kvetkom. Svoju zradcovskú činnosť všemožne maskovali. Kričali o „národných“ záujmoch, v skutočnosti ich zrádzali a zapredávali. Spájali sa vo svojej nenávisťi voči ľudovodemokratickému zriadeniu s najpodlejšími ľudáckymi a sionistickými živlami. Boli v službách západných imperialistov, do jarma ktorých chceli vtiahnúť náš ľud. Príklad Juhoslávie ukazuje, čo čakalo náš ľud, ukazuje, aké nebezpečenstvo bolo odvrátené vďaka KSČ. S. Širokému vďaka slovenský ľud za to, že pod jeho vedením bola rozdrvená banda buržoázných nacionalistov.

V popredí záujmov s. Širokého stojí otázka veľkolepej industrializácie Slovenska v rámci 5RP. Číslami a faktami dokazuje, že Slovensko má skutočnú rovnoprávnosť, zaistenú len v republike budujúcej socializmus. Súborný plán Slovenska, ktorý prihliada na konkrétne možnosti jednotlivých krajov „je opäť — ako to ináč v socialistickej výstavbe nemôže byť — plánom prudkého rozvoja priemyselnej a poľnohospodárskej výroby, plánom rozsiahlej investičnej výstavby a ďalšieho kultúrneho rozvoja Slovenska“ (284). Mení sa celková tvárnosť Slovenska, uskutočňuje sa nevidaný rozmach kultúry na každom úseku. V procese budovania socializmu v našej republike sa vytvárajú nové vzťahy medzi národom českým a slovenským. S. Široký o tom hovorí: „V spoločnej práci na výstavbe socializmu a v spoločnom boji na obranu svetového mieru proti imperialistickým podpaľačom novej vojny sa upevňuje a prehľuje bratská jednota Čechov a Slovákov. Jej základom a tmelom je jednotná československá robotnícka trieda, predchnutá veľkými a nesmrteľnými ideami proletárskeho internacionalizmu a socialistickeho vlastenectva“ (302).

Súdrh Široký nás vedie k neustálemu čerpaniu z bohatých skúseností Sovietskeho zväzu a jeho komunistickej strany. Uskutočňujúc líniu s. Gottwalda bojuje proti všetkým prekážkam, ktoré stoja v ceste bratskej spolupráci našich národov pri budovaní socializmu. Bohatá problematika nie je zďaleka vyčerpaná. Každá stať a každé slovo je tvorivé aplikovanie marxizmu na konkrétnu situáciu. Je nepostrádateľnou učebnicou pre všetkých členov našej spoločnosti, budujúcej socializmus.

Fr. Vartík

DEMOKRITOS. Vydalo Nakladateľstvo SAVU v Bratislave 1952. Strán 145. Cena viaz. 200 Kčs.

V storočí atómových vynálezov, v storočí postupného víťazstva materialistického svetonázoru, v storočí kolosálneho technického rozmachu a pretvárania prírody venuje sa oprávnené a podľa zásluhy čím ďalej tým väčšia pozornosť životu a dielu tých vzácných mužov minulosti, ktorí sa o toto víťazstvo zaslúžili. Boli to predovšetkým materialistickí filozofi a vedci, ktorí v minulosti niesli zástavu pokroku. Materialistický pohľad na prírodu, život a spoločnosť im odkrýval pred idealistami zahalenú

skutočnosť, podstatu sveta a jeho zákonitostí a približoval ich pravdivému, vedeckému poznaniu.

V dejinách materialistickej filozofie zaujíma čestné a aj pre modernú vedu veľmi významné miesto grécka materialistická filozofia. Jej najvýraznejšou postavou bol Demokritos z Abdery, ktorý si získal nehnúcu slávu svojím učením o atónoch, dôkladne preskúmaným a oceneným práve až modernou dobou.

Demokritovi a ostatným gréckym atomistom (za Demokritovho predchodcu sa považuje Leukippos, za Demokritových žiakov Nessas, Metrodoros Diogenes zo Smyrny, Anaxarchos, Bion z Abdér a i.) je venovaná kniha, ktorú vydal Filozofický ústav SAVU pod skráteným názvom *Demokritos*. Knihu preložil z gréckeho originálu podľa posledného Diels-Krauzovho vydania *Die Fragmente der Vorsokratiker* veľmi starostlivosťou Dr. Miloslav Okál. I keď bol totiž Demokritos jedným z najplodnejších filozofických spisovateľov Grécka a napísal množstvo spisov nielen z filozofie a psychológie, ale i z filológie, estetiky, etiky, matematiky, hudby i prírodných vied, všetky jeho diela sa stratili. O jeho živote a učení dozvedáme sa preto iba zo zlomkovitých zprávk starovekých autorov, ktorí sa vo svojich komentároch dotýkajú Demokritovej osobnosti alebo citujú niektoré jeho diela. Vyčerpávajúcim spôsobom osbieral, kriticky zhodnotil a zostavil Diels-Krauz z týchto zprávk svoje *Zlomky predsokratikov* a umožnil tak systematické pramenné štúdium jednej z najzaujímavejších kapitol gréckej filozofie.

Keďže zprávy pochádzajú od rôznych autorov, prejavuje sa v nich často veľmi odlišná interpretácia Demokritových názorov. Preto informácie, ktoré nám podávajú, musíme podrobiť v niektorých bodoch (napr. v probléme poznania) kritickej analýze a starostlivému konfrontovaniu jednotlivých citátov, aby sme sa priblížili k správne- mu pochopeniu autorových názorov. Variabilita a pestrosť zprávk zaujme však čitateľa najmä v životopisnej časti, ktorú tým robí pútavou a soznámi nás popri podstatných veciach s celým radom nezávažných, no pritom zaujímavých „drobností“, „klebietok“ zo súčasného života. Jedna zpráva uvádza napr. na dokreslenie Demokritovho charakteru takéto poznámky: „Demokritos mal vo zvyku smiať sa, až sa mu hrud' otriasala smiechom. Vtedy si našiel aj látku ku smiechu, kdekofvek s ľuďmi prišiel do styku, bo mudrc ten dokázal múdrosťou svojou: aj vo vlasti hlúpych a v tučnom ovzduší môžu sa zrodit' mužovia veľkí a hodní, by dávali žiarivý príklad... Demokritos totiž pochádzal z Abdér, kde sa rodia obyčajne hlupáci“ (35).

Centrálnou postavou knihy je Demokritos, ostatným atomistom, ktorých význam je pre dejiny filozofie okrajový, je venované menej pozornosti. Vlastným jadrom je časť o Demokritovej náuke. Svedectvá všetkých komentátorov (i keď aj v tejto časti prekrážajú správne a jednoznačnému pochopeniu Demokritovho učenia subjektívne interpretácie) sa shodujú v tom, čo priznal o Demokritovi aj jeho veľký filozofický odporca Aristoteles, že Demokritos je prvý grécky filozof, ktorý pokročil od povrchných a živelných materialistických úvah k hlbokému skúmaniu podstaty súcna a ktorého nastoľovanie a riešenie problémov svedčí o logičnosti, kritičnosti a metodickom postupe. Demokritos nadviazal síce na materialistickú líniu svojich predchodcov, ale sám ju priviedol ku kvalitatívne vyššiemu stupňu. Ich materialistický náhľad na skutočnosť vypracoval v materialistický výklad skutočnosti. Jeho hlavnou zásluhou ostane skutočnosť, že sa prvý pokúsil o systematický výklad sveta a všetkého diania na ňom čisto mechanicky, bez zásahu akýchkofvek vonkajších alebo nadprirodzených síl.

Podľa tohto učenia sú základné danosti bytia atómy a prázdny priestor. Atómy ako najelementárnejšie hmotné častice sú nositeľmi telesných i duševných vlastností vo svete. Mnohotvárnosť vecí, ich vznikanie a zanikanie je spôsobené spojovaním a rozdeľovaním atómov, ktoré sa líšia od seba tvarom, polohou a poradím. V súvislosti s otázkou vzniku vecí musel zodpovedať Demokritos aj na otázku pohybu atómov. Aj v tomto bode je jeho učenie materialistické. Podľa Demokrita totiž tak, ako je večná a nezničiteľná existencia hmoty — atómov, tak je večný aj ich pohyb (46), lebo spočíva v samej podstate hmoty. Princíp pohybu hmoty je základom celého atomistického systému. Teda možnosti a zákony vytvárania konkrétnych vecí a javov sú dané podľa Demokrita v podstate atómov. Preto všetko svetové dianie má čisto deterministický ráz a prebieha v procesoch prísne mechanistickej povahy, spočívajúcich v premiešovaní nemenných substancií — atómov. S jeho atómovou teóriou úzko súvisí aj učenie o vzniku sveta a vesmíra. Ako je nekonečný počet atómov, nekonečný je aj vesmír a nekonečný je počet svetov v ňom. Náš svet je iba jedným z nekonečne mnohých svetov, ktoré každodenne vznikajú a hynú, keďže všetko podlieha nepretržitej zmene. V probléme vzniku života rázi materialista Demokritos taký náhľad, že život nie je výsledkom božského tvorenia, ale výsledkom mechanických procesov v samej prírode. V Demokritovom učení niet miesta pre nijaké duchovné sily alebo čistý rozum a účel, ktoré by riadily osudy hmotnej skutočnosti. Aj duša ako všetko ostatné skladá sa z atómov. Náboženské učenie o nesmrteľnosti duše je ľudský výmysel. Od Demokrita pochádza teória, ktorou sa viera v bohov odôvodňuje strachom ľudí pred rôznymi prírodnými javmi.

Demokritovo učenie o atómoch a prázdnom priestore, o nezničiteľnosti hmoty a večnosti pohybu, o kanzalite všetkého diania bolo s hľadiska jeho doby veľkolepým vedeckým pokrokom. V teórii poznania nadhodil Demokritos niekoľko zaujímavých otázok. Hĺbka jeho gnozeologických úvah sa prejavuje v tom, ako sa vedel vyhnúť úskaliam jednostranného senzualizmu a racionalizmu a správne načrtnúť vzťah smyslového a rozumového poznania, ďalej v tom, že prvý prichádza so závažnou gnozeologickou otázkou o primárnych a sekundárnych kvalitách.

Demokritos bol významným teoretikom aj v iných vedných oblastiach. Venoval mnoho pozornosti dejinám ľudskej spoločnosti, dejinám politickým a najmä etike. V tejto oblasti je však nedôsledným a upadá do idealizmu. No i napriek niektorým nedôslednostiam v jeho učení zostáva celkový ráz Demokritovej filozofie materialistický a ateistický. Preto Lenin, aby jasne diferencoval ideovú náplň antickej filozofie, pomenoval materialistický tábor Demokritovým smerom, idealistický tábor Platónovým smerom. Štúdiom starogréckych atomistov — tohoto vyvrcholenia antickej materialistickej filozofie — poznávaním ich správnych a chybných náhľadov priblížime sa ešte viac k chápaniu a ovládaniu vedeckého materializmu a k dejinám materializmu vôbec. Preto je nutné vracat sa k týmto starogréckym prameňom.

E. Városová

ANDREJ SIRÁCKY, PŮVOD PRVOTNÝCH IDEOLOGÍÍ. Vydalo Štátne nakladateľstvo v Bratislave 1952. Strán 39. Cena 9 Kčs broš.

V časoch veľkého hospodárskeho a myšlienkového preporodu, ktoré práve prežívame a v ktorých sa vyrovnávame s prežitkami buržoáznej kultúry, jestvujúcimi